

بررسی جرایم سازمان یافته با تأکید بر قاچاق مواد مخدر و راهکارهای پیشگیرانه آن

نیوشا قهرمانی افشار^۱، سعید علیزاده قلیلو^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۸/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۱/۱۷

چکیده

امروزه در پناه جهانی شدن حقوق، بزهکاری و ارتکاب برخی از جرایم نیز ماهیت جهانی به خود گرفته است. جرایم سازمان یافته نیز که از این گونه جرایم است، به معضلی تبدیل شده که در قرن حاضر، جامعه بین‌المللی با آن مواجه شده است. تردیدی نیست که مبارزه مؤثر و منسجم با جرایم سازمان یافته تنها بر پایه شناخت درست و کافی از ماهیت، ابعاد، دامنه فعالیت‌ها، جهت‌گیری‌ها و شیوه‌های مورد استفاده در جرایم سازمان یافته امکان‌پذیر است. بنابراین پدیده مواد مخدر و قاچاق آن به‌عنوان یکی از مهم‌ترین چالش‌های فراروی جمهوری اسلامی ایران است که هدف از این پژوهش نیز شناسایی مصادیق و ارکان تشکیل‌دهنده جرایم سازمان یافته، نهادهای بین‌المللی کنترل‌کننده مواد مخدر و نیز گزارشی از وضعیت مواد مخدر با هدف ارائه راهکارهای علمی و عملی جهت پیشگیری و کاهش نرخ این گونه جرایم است. یافته‌های تحقیق به شیوه کتابخانه‌ای - اسنادی به دست آمده و تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز به صورت توصیفی - تحلیلی انجام گرفته است. در نهایت می‌توان نتیجه گرفت که شناخت و تحلیل جرایم سازمان یافته و تدوین راهبردهای مناسب برای مقابله با آنها جز در سایه پژوهش‌های علمی میسر نیست و در این زمینه در کشور ایران نیز که با جنبه‌هایی از جرایم سازمان یافته به‌ویژه قاچاق مواد مخدر دست به‌گیریان است و بهای بسیار زیادی را هم برای آن پرداخته و می‌پردازد، انجام این‌گونه تحقیقات امری بسیار حیاتی است.

واژگان کلیدی: جرایم سازمان یافته، قاچاق مواد مخدر و روان‌گردان، راهکارهای پیشگیرانه

۱. دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی گروه حقوق دانشگاه آزاد ارومیه

۲. نویسنده مسئول: کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد ارومیه، پست الکترونیک: saeed22.alizadeh@gmail.com

مقدمه

تحولات نوینی که در زمان حاضر در ارتباطات منطقه‌ای و جهانی پدیدار شده و مناسباتی که مرزهای محدود جغرافیایی را درنور دیده است، زمینه تولید و تکثیر جرایمی را که در قالب شبکه‌های هدفمند و برنامه‌ریزی شده فعالیت دارند هموار ساخته است. تسهیل و تسریع ارتباطات، دسترسی به تجهیزات و امکانات نوین، گسترش روابط مجازی رایانه‌ای، سیر ناموزون مهاجرت و بالاخره تبعیض‌ها، بی‌عدالتی‌ها، فقدان توسعه فراگیر و همه‌جانبه در کشورها و به دنبال آن چالش‌های فراوان سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جهان معاصر و بسیاری مسایل دیگر زمینه بروز و توسعه این جرایم در گستره محلی، ملی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای را دامن می‌زند. این دسته از جرایم که از آن به‌عنوان جرایم سازمان‌یافته یاد می‌شود نوع خاصی از پدیده مجرمانه است که طی دهه‌های اخیر توجهات فراوانی را به خود معطوف کرده است.

این جرایم، نوعاً توسط گروه‌ها و سازمان‌هایی ارتکاب می‌یابند که دارای تشکیلات گسترده، پیچیده، بنیه مالی قوی و غالباً قدرت نفوذ در ارکان حکومت‌ها هستند. به عبارت دیگر مرتکبان این جرایم، نه افراد بی‌بصاحت و نیازمند، بلکه سازمان‌هایی قدرتمند هستند که دارایی آنها برخی اوقات چندین برابر بودجه سالانه برخی کشورها است. در داخل این سازمان‌ها سلسله مراتب خاصی حاکم است. به طوری که تقسیم وظایف انجام شده و هریک از اعضا حقوق و تکالیف و اختیارات خاص خویش را دارند.

جرایم سازمان‌یافته هر ساله نه تنها افزایش می‌یابند بلکه به شاخه‌ای عظیم از تجارت تبدیل می‌شوند. بر این اساس سازمان‌های مجرمانه هر روز قدرتمندتر و متنوع‌تر می‌شوند و حوزه فعالیت خود را از ملی به فراملی تبدیل می‌کنند و در جرایمی پرسود مانند قاچاق مواد مخدر، اسلحه، اشیاء تاریخی، تجارت انسان به‌ویژه زنان و کودکان، برده‌داری، فحشا و پورنوگرافی، تروریسم بین‌المللی، پول‌شویی، فساد اداری، ارتشا، تقلبات مالی و مالیاتی، جرایم رایانه‌ای و اینترنتی و... نفوذ کرده و یک رابطه منطقی بین اقتصاد و سازمان‌های جرم برقرار می‌کنند (معظمی، ۱۳۸۷).

همان‌طور که اشاره شد امروزه بسیاری از انواع جرایم ارتکابی در سطح جهان به یک نوع

تجارت تبدیل شده‌اند. از زمره سودآورترین انواع تجارت، قاچاق مواد مخدر است که محور اصلی پژوهش حاضر نیز بر همین موضوع استوار است. قاچاق مواد مخدر یک جرم سازمان‌یافته فراملی است، از آن‌رو که ارتکاب آن معمولاً از سوی باندهای تبهکار، که دارای تشکیلات هستند انجام می‌گیرد و دیگر این‌که، این باندها با استفاده از تشکیلاتی که در کشورهای مختلف از آن برخوردارند مرزهای کشورهای را درمی‌نوردند و جرایم خود را به فراسوی مرزهای یک کشور می‌کشانند. برای مثال کوکائین در مزارع کشورهای مکزیک و پرو، بولیوی، کلمبیا و اکوادور کشت می‌شود و پس از تصفیه شدن در مراکز تصفیه با همکاری مأموران فاسد با قایق و هواپیما به مراکز حمل در آمریکای مرکزی، مکزیک و حوزه دریای کارائیب حمل و از آنجا به بازارهای مصرف در کشور آمریکا از جمله فلوریدا، تگزاس و کالیفرنیا ارسال می‌شود. این مثال به درستی خصیصه سازمان‌یافته و فراملی بودن جرم قاچاق مواد مخدر را نشان می‌دهد. امروزه قاچاق مواد مخدر به عنوان جرمی سازمان‌یافته و بین‌المللی، تهدیدی بدون مرز و غیرنظامی شناخته می‌شود که زمینه‌های سستی بنیادهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی جوامع را فراهم می‌آورد (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۲).

وقتی سخن از قاچاق به میان می‌آید، ناخودآگاه ذهن شنونده بیش از هر چیز متوجه قاچاق مواد مخدر می‌شود که برای کشورها مشکل‌زاترین و برای قاچاقچیان پرسودترین نوع قاچاق را در سطح جهان تشکیل می‌دهد. قاچاق بین‌المللی مواد مخدر یک جرم سازمان‌یافته فراملی است که توسط باندها و گروه‌های سازمان‌یافته با سلسله مراتب نیرو، امکانات و تجهیزات، مرزهای کشورها را پشت سر گذاشته، صلاحیت سرزمینی دولت‌ها را نقض کرده و در مسیر حمل از مبدأ تا مقصد جرایم دیگری از قبیل هواپیماربایی، ترور و قتل، تخریب محیط زیست، قاچاق سلاح و مهمات و... را نیز همراه خواهد داشت. پدیده مواد مخدر و قاچاق آن، هم دارای ضررهای فردی و هم ضررهای اجتماعی است و ضررهای اجتماعی آن از ضررهای فردی نیز بیشتر است. جامعه علاوه بر از دست دادن نیروی فعال یک عضو، باید مشکلات و هزینه‌های نگهداری وی و احیاناً خانواده‌اش را نیز

تحمل کند. همچنین، وجوه کلان حاصل از قاچاق مواد مخدر موجب فساد، بی‌ثباتی اقتصادی و سیاسی جوامع می‌شود. خصیصه دیگری که در مشکل اعتیاد و قاچاق مواد مخدر وجود دارد آن است که شاید حل هیچ مشکل دیگری در سطح جهان تا این حد نیازمند همکاری بین کشورها نباشد.

تجارت بین‌المللی انواع مواد مخدر پس از تجارت سلاح و مهمات، سودآورترین معامله جهانی است. از این رو در فرآیند اقتصاد جهانی، جایگاه قاچاق مواد مخدر را نمی‌توان نادیده انگاشت و تداوم این تجارت به تقاضای مصرف بستگی دارد. هرچه تقاضای سوء مصرف مواد مخدر افزایش یابد، بازار سیاه این تجارت مرگ‌بار نیز رونق خواهد یافت. با وجود اقدامات متعدد سیاست‌گذاران جنایی در عرصه‌های داخلی و نیز تهیه و تدوین کنوانسیون‌های بین‌المللی، تلاش‌های جامعه جهانی و سازمان‌های بین‌المللی، قاچاق بین‌المللی مواد مخدر گسترش روزافزون یافته و اقدامات ملی کشورها در مقابله با این پدیده و مبارزه با آن نتیجه‌بخش نبوده است.

آنچه باعث اهمیت این معضل برای کشور ایران، به‌طور اخص می‌شود، قرار گرفتن در جوار هلال طلایی است که از بزرگترین تولیدکنندگان مواد مخدر جهان به‌شمار می‌روند. این ویژگی کشورمان را در کوتاه‌ترین، باصرفه‌ترین و مهم‌ترین مسیر ترانزیت بین‌المللی مواد مخدر قرار داده است. بسیاری از توان‌مادی و معنوی کشور در طول سی و هفت سالی که از استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران می‌گذرد، صرف مقابله با ترانزیت کاروان‌های مواد مخدر و مقابله با مصرف آن در کشور شده است. پیامدهای این رویارویی از یک‌سو منجر به هدر رفتن میلیاردها تومان سرمایه ملی شده است که می‌توان در جهت رشد، شکوفایی، رفاه، سلامت و سعادت جامعه ایرانی مصرف شود.^۱ از سوی دیگر سرازیر شدن مواد مخدر در کشور و سایه اعتیاد و پیامدهای آن دامن‌گیر نسل جوان

۱. از این منظر اگر بزرگترین سرمایه یک کشور را نیروی انسانی آن بدانیم از زمان پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون متجاوز از ۴۰۰۰ مأمور ایرانی در جریان مبارزه با سازمان‌های مجرمانه کشته شده و ده‌ها نفر نیز معلول و از کارافتاده شده‌اند، که اگر میزان افراد دستگیر شده، زندانی و حتی اعدام شده را نیز حساب کنیم (صرف‌نظر از سایر هزینه‌های دیگر مثل مسدود کردن مرزها و...) هزینه‌های پرداختی ایران بسیار سنگین خواهد بود.

بخش عظیمی از جمعیت کشور شده است که هم‌چنان نیز تداوم دارد و نیازمند اقدامات گسترده، به‌روز و بیش از پیش در این زمینه است.

از حیث پیشینه، اصطلاح «جرم سازمان‌یافته»^۱ محصول و ثمره تلاش‌های جرم‌شناسان است و از آورده‌های مهم جرم‌شناسی به قلمرو حقوق کیفری به‌شمار می‌رود. این اصطلاح که در دهه‌های اخیر به ادبیات حقوق جزای داخلی و بین‌المللی راه یافته است، برای نخستین بار توسط «سادلند»^۲ جامعه‌شناس آمریکایی بود که در سال ۱۹۲۴ از «جرم سازمان‌یافته»، «مجرمان سازمان‌یافته» یا «سازمان مجرمانه» نام برده شد و تأثیر مظاهر آن بر ساختار سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه به‌ویژه آمریکا را تبیین کرد. در حالی که اولین پژوهش‌ها ب جرم‌شناسی در اروپا درباره این جرم در اوایل دهه هفتاد میلادی و بنابه درخواست شورای اروپا، آن هم درباره محدوده و ماهیت این جرم در جمهوری فدرال آلمان و هلند صورت گرفت (نجفی ابرندآبادی و دیگران، ۱۳۷۹).

گرچه جرایم سازمان‌یافته در ایران بسیار دیرتر از آمریکا به‌صورت نوین قابلیت ظهور پیدا کرد، ولی سبب سهولت ارتباطات و امکان انتقال اطلاعات، کالا و انسان از کشوری به کشور دیگر از یک طرف و وجود مشتریان فراوان در ایران و اروپا برای مواد مخدر و قرار داشتن ایران در مسیر ترانزیت آن از طرف دیگر، باعث شد به‌زودی سازمان‌های مجرمانه جهت قاچاق مواد مخدر از مبدأ افغانستان و پاکستان به‌سوی ایران و کشورهای غربی دست به کار شوند و شاید اولین جرمی که در ایران به‌صورت سازمان‌یافته و در سطح وسیعی مورد ارتکاب سازمان‌های مجرمانه قرار گرفت، قاچاق مواد مخدر بوده است. در عین حال به مرور زمان ارتکاب جرایم مختلف دیگری نیز به‌صورت سازمان‌یافته در ایران مورد توجه قرار گرفت و امروزه متأسفانه شاهد فعالیت باندها و شبکه‌های بزرگ و کوچک مجرمانه در داخل کشور هستیم که به ارتکاب سازمان‌یافته جرایم مختلف مشغولند.

مصوبات کنوانسیون‌های بین‌المللی در مورد این معضل جهانی نشانگر درک آثار

زیان باری است که از این ناحیه متوجه کشورها می شود. کنوانسیون ها، عهدنامه ها، معاهده ها و اسناد معتبر بین المللی متعددی در مورد جرایم سازمان یافته و یکی از مهم ترین مصادیق آن، قاچاق مواد مخدر و روان گردان ها به تصویب جامعه جهانی رسیده است که اهم آن ها به شرح زیر هستند:

- کنوانسیون واحد مواد مخدر، مصوب ۱۹۶۱ نیویورک که با پروتکل ۱۹۷۲ اصلاح و تکمیل شده است؛
- کنوانسیون مربوط به مواد روان گردان، مصوب ۱۹۷۱ وین؛
- کنوانسیون سازمان ملل متحد جهت مقابله با قاچاق مواد مخدر و روان گردان ها، مصوب ۱۹۸۸ وین؛
- سند یا طرح چند منظوره و جامع فعالیت های مربوط به مشکلات سوء مصرف و قاچاق مواد مخدر که در ۴۲۷ ماده در کنفرانس سال ۱۹۸۷ تدوین شده است (FATF)؛
- کنوانسیون سازمان ملل متحد جهت مقابله با جرایم سازمان یافته فراملی، مصوب ۲۰۰۰ پالمو؛
- کنوانسیون مبارزه با فساد، مصوب ۲۰۰۳ مریدا (اسعدی، ۱۳۸۶).

تعاریف مفاهیم

جرایم سازمان یافته: پدیده جرایم سازمان یافته از مباحث نسبتاً جدیدی است که در سال های اخیر وارد مباحث حقوق کیفری شده است. این عنوان اجمالاً به جرم های خاصی اطلاق می شود که توسط گروه های مجرمانه سازماندهی شده انجام می پذیرد و هدف غایی از ارتکاب آن ها نیز معمولاً کسب منافع اقتصادی و قدرت است، به طوری که در آثار جرم شناسان به عنوان یکی از تهدیدهای مهم قرن بیست و یکم مورد توجه خاص قرار گرفته است.

جرم سازمان یافته از دیدگاه جرم شناسان، دارای تعاریف متعدد و متنوعی است، لذا تنها به تعریفی جامع و مورد اتفاق جرم شناسان اکتفا می شود. «جرم سازمان یافته یک نهاد غیر

ایدئولوژیک مرکب از تعدادی افراد با روابط متقابل است که بر مبنای سلسله مراتب شکل گرفته و حداقل سه سطح یا طبقه‌ی سازماندهی شده در آن وجود دارد و هدف آن کسب سود و قدرت با اشتغال به فعالیت‌های مشروع و نامشروع است. مسئولیت‌های کلیدی ممکن است برحسب روابط خویشاوندی یا دوستی و یا فقط براساس مهارت تعیین شود. موقعیت‌ها هیچ‌گاه قائم به شخص نیستند، تمامی اعضا قصد استمرار و تداوم فعالیت‌ها را دارند و به دنبال انجام فعالیت‌های انحصاری و مناطق انحصاری نیز هستند. گروه برای تحقق اهداف و حفظ نظم در صورت لزوم به خشونت و یا رشوه برای رسیدن به اهداف یا حفظ انسجام متوسل می‌شوند. قواعد صریح مکتوب یا شفاهی دارند که با ضمانت اجراهای شدیدی همچون مرگ، توأم است» (اسعدی، ۱۳۸۶).

کنوانسیون پالمو بی آن که تعریفی ارائه کرده باشد، نظر به سازمان مجرمانه دارد و می‌تواند جامع‌ترین تعریف جرم سازمان‌یافته از نوع فراملی در حقوق بین‌الملل باشد. «گروه مجرمانه سازمان‌یافته یعنی گروه سازمان‌یافته متشکل از سه نفر یا بیشتر که برای یک دوره زمانی مشخص وجود داشته و به‌طور هماهنگ با هدف ارتکاب یک یا چند جرم یا تخلف شدید مندرج در این کنوانسیون، به‌منظور تحصیل مستقیم یا غیرمستقیم منافع مالی یا سایر منافع مادی فعالیت می‌کند».

قاچاق در فرهنگ حقوقی بلک^۱: در فرهنگ لاتین به‌جای این واژه از واژه «اسماگلینگ»^۲ و «ترافیکینگ» استفاده می‌کنند. در فرهنگ حقوقی انگلیسی بلک در مقابل واژه اول، وارد یا خارج کردن اقلام ممنوعه بدون پرداخت عوارض، وارد یا خارج کردن اقلامی از کالاهای غیرقانونی از کشوری به کشور دیگر ذکر شده است. در مقابل اصطلاح دوم، قاچاق مواد مخدر، تجارت و فعالیت بازرگانی در ارتباط با قاچاق مواد مخدر و روان‌گردان آمده است. در اواخر دهه ۱۹۸۰ نیز اصطلاح «دراگ ترافیکینگ»^۳ به‌عنوان یک اصطلاح کلی رایج شد (مرتضوی، ۱۳۸۸).

تعریف بین‌المللی قاچاق: در ماده یک کنوانسیون واحد مواد مخدر، مصوب ۱۹۶۱

1. Black 2. Smuggling 3. Drug Trafficking

درباره مواد مخدر در زیر اصطلاح ترافیکی‌نگ (به معنی کشت یا هر دادوستد مواد مخدر برخلاف اهداف کنوانسیون) قید شده است. در کنوانسیون مواد روان‌گردان مصوب ۱۹۷۱ در ماده یک، ساخت و هر نوع دادوستد مواد روان‌گردان برخلاف مفاد کنوانسیون قاچاق مواد مخدر و روان‌گردان دانسته شده است. در مهم‌ترین کنوانسیون، کنوانسیون ۱۹۸۸ مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روان‌گردان نیز وفق ماده ۱ و ۳، قاچاق شامل تولید، ساخت، تقطیر، تهیه، عرضه برای فروش، توزیع، تحویل، واسطه‌گری، ترانزیت، حمل و نقل، واردات، صادرات و کشت مواد مخدر و روان‌گردان است (همان).

ارکان تشکیل‌دهنده جرایم سازمان‌یافته

کنوانسیون پالمو به تعریف جرایم سازمان‌یافته پرداخته است، ولی ماده ۵ کنوانسیون فقط به جرم‌انگاری مشارکت در یک گروه مجرمانه سازمان‌یافته پرداخته که علت این امر را باید در ارتباط تام جرایم سازمان‌یافته فراملی و گروه مجرمانه سازمان‌یافته جستجو کرد که این دو لازم و ملزوم یکدیگر هستند.

۱۳۰

ارتکاب جرایم سازمان‌یافته به خاطر ماهیت خود توسط «شرکای جرم» ارتکاب می‌یابد نه توسط مباشر. اگر رکن مادی این جرایم را یک نفر مستقلاً و به تنهایی انجام دهد مباشر جرم نامیده می‌شود و اگر دو یا چند نفر به‌طور مشترک و با همکاری هم‌دیگر رکن مادی جرم را انجام دهند شرکای جرم نامیده می‌شوند. لذا با توجه به تعریف و مصادیق ارائه شده در ماده ۵ به نظر می‌رسد که رکن مادی جرایم سازمان‌یافته همیشه به‌صورت فعل مثبت است و با ترک فعل محقق نمی‌شود (سلیمی، ۱۳۹۱).

در رکن روانی جرم به عامل مهمی پرداخته می‌شود: عامل اول «علم یا آگاهی» است که در مقابل آن «جهل یا اشتباه» قرار دارد. در بند الف ماده ۵ به علم و آگاهی مرتکب نسبت به هدف و مسئولیت مجرمانه گروه یا قصد ارتکاب جرایم مورد بحث اشاره شده است. یعنی خواه از اهداف مجرمانه گروه علم و آگاهی داشته باشد، خواه از مجرمانه بودن عمل بی‌اطلاع باشد باز هم جرم تحقق پیدا می‌کند. عامل دوم «قصد» یا «سوء نیت» است. بدیهی است سوء نیت خاص فقط در جرایم مقید امکان‌پذیر است و در جرایم مطلق که نیازی به

تحصیل نتیجه‌ای خاص نیست، «قصد تحصیل نتیجه مجرمانه» نیز بی‌معنی خواهد بود. همان‌طور که در بند ۱ ماده ۵ «عمدی بودن» اعمال ارتكابی شرط تحقق جرایم سازمان‌یافته تلقی شده است. عامل سوم «انگیزه» یا «داعی» ارتكاب جرم است. بنابر تعریف کنوانسیون پالمو نیز انگیزه تحصیل منافع مادی شرط تحقق جرایم سازمان‌یافته است (همان).

مصادیق جرایم سازمان‌یافته

در اسناد بین‌المللی، کنوانسیون پالمو پنج عمل را مورد تصریح قرار داده و جرم‌انگاری آن‌ها را از کشورها خواستار شده است که عبارتند از:

۱- ارتكاب جنایت شدید؛^۱

۲- مشارکت در یک گروه مجرمانه؛^۲

۳- تطهیر منافع حاصل از ارتكاب جرم (پول‌شویی)؛^۳

۴- فساد مالی (ارتشاء)؛^۴

۵- ممانعت از اجرای حق؛

همچنین این کنوانسیون سه پروتکل الحاقی نیز دارد که شامل:

۱- پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص به‌ویژه زنان و کودکان؛

۲- پروتکل علیه قاچاق مهاجران از طریق زمینی، دریایی و هوایی؛

۳- پروتکل علیه تولید و قاچاق غیرقانونی سلاح‌های گرم، قطعات و اجزاء آن‌ها و مهمات.

البته برخی از حقوق‌دانان فهرست نسبتاً بلندی را از مهم‌ترین مصادیق جرایم سازمان‌یافته احصاء کرده‌اند، از جمله: قاچاق مواد مخدر، پول‌شویی، دزدی دریایی، هواپیماربایی، جرایم محیط زیست، سرقت مالکیت معنوی افراد و ...

کشور جمهوری اسلامی ایران از لحاظ شیوع و بروز، در مهم‌ترین اشکال جرایم

۱. ماده ۲، بند ب کنوانسیون پالمو: «جرم شدید عمل مجرمانه‌ای است که مجازات آن سلب آزادی به‌مدت ۴ سال یا مجازات‌های شدیدتر باشد».

۲. ماده ۵ کنوانسیون ۳. ماده ۶ و ۷ کنوانسیون ۴. ماده ۸ و ۹ کنوانسیون

سازمان یافته وضع مناسبی ندارد. به خصوص قاچاق مواد مخدر، که به عنوان مهم ترین معضل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشور تبدیل شده است. همچنین سایر اشکال جرایم یادشده نیز به شکل سرسام آوری در کشور ما به فعالیت خود ادامه داده و بنیان های کشور را رو به زوال کشانده است.

قاچاق مواد مخدر و روان گردان ها

وقتی سخن از قاچاق به میان می آید، ناخود آگاه ذهن شنونده بیش از هر چیز متوجه قاچاق مواد مخدر می شود که برای کشورها مشکل زاترین و برای قاچاقچیان پرسودترین نوع قاچاق را در سطح جهان تشکیل می دهد. قاچاق بین المللی مواد مخدر یک جرم سازمان یافته فراملی است که توسط باندها و گروه های سازمان یافته با سلسله مراتب نیرو، امکانات و تجهیزات، مرزهای کشورها را پشت سر گذاشته، صلاحیت سرزمینی دولت ها را نقض کرده و در مسیر حمل از مبدأ تا مقصد، جرایم دیگری از قبیل هواپیماربابی، ترور و قتل، تخریب محیط زیست، قاچاق سلاح و مهمات و... را نیز همراه خواهد داشت.

۱۳۲

نهادهای بین المللی کنترل کننده مواد مخدر و روان گردان ها

سازمان ملل متحد به منظور هماهنگ سازی تلاش های بین المللی مبارزه با قاچاق مواد مخدر، کمک به پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر در جهان و نظارت بر کنترل کشت، تولید و توزیع مواد مخدر با هدف مصرف دارویی در کشورها، پیگیری و نظارت بر اجرای کنوانسیون ها و معاهدات بین المللی نهادهایی را تأسیس کرده است.

نهادهای کنترل کننده اصلی

- مجمع عمومی سازمان ملل متحد: ^۱ مجمع عمومی فراگیرترین رکن سازمان ملل متحد است و به عنوان رکن تقنینی سازمان ملل متحد، قطعنامه ها، کنوانسیون ها و پروتکل ها، بودجه و امکانات مورد نیاز را برای مبارزه با مواد مخدر و کنترل بین المللی آن تصویب و ابلاغ می کند (مرتضوی قهی، ۱۳۸۲).

- هیئت بین‌المللی کنترل مواد مخدر:^۱ هیئت بین‌المللی کنترل مواد مخدر نهادی مستقل و البته حقوقی است. اساس کار هیئت بین‌المللی کنترل مواد مخدر، نظارت بر اجرای سه کنوانسیون بین‌المللی کنترل مواد مخدر سازمان ملل متحد شامل کنوانسیون واحد مواد مخدر، مصوب ۱۹۶۱ و اصلاحی ۱۹۷۲، کنوانسیون مواد روان‌گردان مصوب ۱۹۷۱ و کنوانسیون مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان، مصوب ۱۹۸۸ است. همچنین این هیئت وظیفه دارد تا با همکاری دولت‌ها بر موضوعاتی همچون ساخت، تجارت و مصرف قانونی مواد مخدر نظارت کند. این اقدام هیئت به منظور حصول اطمینان از عرضه کافی مواد مخدر برای مصارف علمی و پزشکی و همچنین عدم انحراف مواد مخدر از مجاری قانونی صورت می‌گیرد (خلاصه گزارش هیئت بین‌المللی کنترل مواد مخدر، ۲۰۱۲).

- برنامه بین‌المللی کنترل مواد مخدر سازمان ملل متحد:^۲ وظیفه اصلی این تشکیلات عبارت است از هدایت و کنترل بین‌المللی مواد مخدر، نظارت بر روند تولید، مصرف و قاچاق، پیگیری اجرای معاهدات بین‌المللی کنترل مواد مخدر و به‌عنوان مرکز جهانی تخصصی، اطلاعاتی کنترل بین‌المللی مواد مخدر به‌شمار می‌رود. همچنین این نهاد مرکزی سازمان ملل، مسئولیت ایجاد همکاری و هماهنگی بین کشورها، هدایت و رهبری همه فعالیت‌های سازمان ملل در زمینه مبارزه با مواد مخدر را بر عهده دارد (باصری، ۱۳۸۶).

- دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد:^۳

۱- فعالیت تحقیقی و تحلیلی در افزایش دانش و فهم مسایل مربوط به مواد مخدر، جرم و گسترش مبانی عینی سیاست‌گذاری و تصمیمات عملیاتی؛

۲- طرح همکاری فنی ناحیه‌محور برای ارتقاء ظرفیت دولت‌های عضو و مبارزه علیه قاچاق مواد مخدر و تروریسم؛

۳- فعالیت‌های قانونی در جهت کمک‌رسانی به تصویب و اجرای معاهدات بین‌المللی، توسعه قوانین داخلی در زمینه مواد مخدر و سایر جرایم و گسترش مبانی عینی برای

1. International Narcotics Control Board

2. United Nations International Drugs Control Programme

3. United Nations Office on Drugs and Crime

تصمیم‌گیری‌های سیاسی و عملیاتی (نمایندگی دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد).

نهادهای کنترل کننده فرعی

به غیر از نهادهای اصلی نظارت و کنترل بین‌المللی مواد مخدر، سایر سازمان‌ها و مؤسسات وابسته به سازمان ملل متحد هر کدام در حوزه تخصصی خود در امر نظارت، هماهنگی و اجرای کنوانسیون‌ها و معاهدات بین‌المللی مواد مخدر فعالیت دارند. مهم‌ترین این نهادهای کنترل کننده فرعی شامل: سازمان پلیس جنایی بین‌المللی یا اینترپل^۱، سازمان جهانی گمرک^۲، سازمان بهداشت جهانی^۳، کمیسیون هوانوردی بین‌المللی^۴، سازمان بین‌المللی کار^۵ و ...

گزارش آماری از وضعیت مواد مخدر

در سطح جهان

براساس گزارش جهانی مواد مخدر سال ۲۰۱۵ دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، شیوع مواد مخدر در سراسر جهان ثابت مانده است. در سطح جهانی تخمین زده می‌شود که ۲۴۶ میلیون نفر (در محدوده ۱۶۲ و ۳۲۹ میلیون نفر)، از لحاظ درصدی، ۵/۲ درصد (در محدوده ۳/۴ و ۷/۰ درصد) از جمعیت ۶۴-۱۵ سال جهان در سال ۲۰۱۳ مواد مخدر مصرف کرده‌اند. از این تعداد ۲۷ میلیون نفر مصرف کننده مشکل ساز هستند، این مقدار تقریباً برابر با تمام جمعیت یک کشور به اندازه مالزی است. با توجه به گزارش‌های بانک جهانی به‌طور مشترک تخمین می‌شود که ۱۲ میلیون و ۱۹۰ هزار نفر تزریق کننده مواد مخدر در جهان وجود دارد که از این میزان یک میلیون و ۶۵۰ هزار نفر مبتلا به ایدز، ۶ میلیون و ۶۰۰ هزار نفر مبتلا به هیپاتیت سی و ۸۵۰ هزار نفر هم مبتلا به هیپاتیت بی هستند. دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد تخمین می‌زند ۱۸۷ هزار و ۱۰۰ نفر مرگ و میر، ناشی از سوء مصرف مواد مخدر در سال ۲۰۱۳ بوده است، معادل ۴۰/۸ نفر مرگ در هر یک میلیون نفر بین افراد ۶۴-۱۵ سال در جهان (گزارش جهانی مواد مخدر، ۲۰۱۵).

جدول شماره ۱. نرخ تزریق کنندگان مواد مخدر بین جمعیت ۱۵-۶۴ سال جهان
(گزارش جهانی مواد مخدر، ۲۰۱۵)

قاره	تعداد	درصد
آفریقا	۱۰۰۰۰۰۰	۰/۱۶
آمریکا	۲۸۲۰۰۰۰	۰/۴۴
آسیا	۴۵۶۰۰۰۰	۰/۱۶
اروپا	۳۶۸۰۰۰۰	۰/۶۷
اقیانوسیه	۱۳۰۰۰۰	۰/۵۳
جهان	۱۲۱۹۰۰۰۰	۰/۲۶

جدول شماره ۲. نرخ افراد مبتلا به ایدز در میان افراد تزریق کننده مواد مخدر (همان)

قاره	تعداد	درصد
آفریقا	۱۱۲۰۰۰	۱۱/۲
آمریکا	۲۳۷۰۰۰	۸/۴
آسیا	۵۷۶۰۰۰	۱۲/۶
اروپا	۷۲۴۰۰۰	۱۹/۷
اقیانوسیه	۱۰۰۰	۱/۰
جهان	۱۶۵۱۰۰۰	۱۳/۵

جدول شماره ۳. نرخ مرگ و میر ناشی از مواد مخدر در سال و تعداد مرگ و میر در هر یک میلیون نفر (همان)

قاره	مرگ و میر سالانه	مرگ و میر در هر یک میلیون نفر، ۱۵ تا ۶۴ سال
آفریقا	۳۷۸۰۰	۶۱/۹
آمریکای شمالی	۴۳۳۰۰	۱۳۶/۸
آمریکای مرکزی	۶۰۰۰	۱۸/۴
آسیا	۸۱۱۰۰	۲۸/۲
اروپای غربی و مرکزی	۷۳۰۰	۲۲/۵
شرق و جنوب شرق اروپا	۹۵۰۰	۴۱/۵

قاره	مرگ و میر سالانه	مرگ و میر در هر میلیون نفر، ۱۵ تا ۶۴ سال
اقیانوسیه	۲۰۰۰	۸۲/۳
جهان	۱۸۷۱۰۰	۴۰/۸

رایج ترین و پر مصرف ترین ماده مخدر جهان با حدود ۱۸۱ میلیون نفر، حشیش (روغن حشیش و شاخ و برگ گیاه) است. بیشترین مصرف کنندگان حشیش در قاره آسیا هستند، که جنوب آسیا با ۳۳ میلیون و ۷۸۰ هزار نفر بالاترین تعداد مصرف کننده را دارد. تعداد مصرف کنندگان مواد شبه افیونی و مشتقات آن در قاره آمریکا بیشتر از هر منطقه از جهان شایع است که آمریکای شمالی با ۱۲ میلیون و ۱۰ هزار نفر رتبه اول را به خود اختصاص داده است. در بین تمام قاره های جهان، قاره آسیا رکورددار استفاده از مواد افیونی است که منطقه خاورمیانه با ۳ میلیون و ۳۹۰ هزار نفر مصرف کننده، بیشترین افراد وابسته به مواد افیونی را در خود جای داده است (همان).

جدول شماره ۴: نرخ مصرف کنندگان حشیش، مواد شبه افیونی (تریاک و مشتقات) و مواد افیونی (میلیون نفر، درصد شیوع) (همان)

۱۳۶

قاره	افیونی		شبه افیونی		حشیش	
	درصد	میلیون	درصد	میلیون	درصد	میلیون
آفریقا	۰/۳	۱۸۸۰	۰/۳	۱۹۸۰	۷/۵	۴۵۸۰۰
آمریکا	۰/۳	۱۶۳۰	۲/۰	۱۳۰۰۰	۸/۴	۵۴۱۶۰
آسیا	۰/۳	۱۰۰۱۰	۰/۴	۱۲۱۴۰	۱/۹	۵۵۵۱۰
اروپا	۰/۵	۲۹۷۰	۰/۸	۴۵۷۰	۴/۳	۲۳۶۷۰
اقیانوسیه	۰/۱	۳۰	۲/۹	۷۳۰	۱۰/۷	۲۶۵۰
جهان	۰/۴	۱۶۵۳۰	۰/۷	۳۲۴۲۰	۳/۹	۱۸۱۷۹۰

بیشترین مصرف کنندگان کوکائین در قاره آمریکا هستند، که آمریکای شمالی با ۵ میلیون و ۲۹۰ هزار نفر بالاترین تعداد مصرف کننده را دارد. تعداد مصرف کنندگان آمفتامین و مشتقات آن در قاره آسیا بیشتر از هر منطقه از جهان شایع است که شرق و جنوب شرق آسیا با ۹ میلیون و ۶۰ هزار نفر رتبه اول را به خود اختصاص داده است. در بین تمام قاره های جهان، قاره آسیا رکورددار استفاده از اکستازی است که باز هم منطقه شرق و

جنوب شرق آسیا با ۳ میلیون و ۲۱۰ هزار نفر مصرف کننده، بیشترین افراد وابسته به اکستاسی را در خود جای داده است (همان).

جدول شماره ۵. نرخ مصرف کنندگان کوکائین، آمفتامین و مشتقات آن، اکستاسی (میلیون نفر، درصد شیوع) (همان)

قاره	اکستاسی		آمفتامین		کوکائین	
	درصد	میلیون	درصد	میلیون	درصد	میلیون
آفریقا	۰/۲	۱۱۱۰	۰/۹	۵۳۴۰	۰/۴	۲۶۶۰
آمریکا	۰/۵	۳۲۲۰	۱/۰	۶۱۱۰	۱/۴	۸۹۷۰
آسیا	۰/۴	۱۰۸۹۰	۰/۷	۱۹۵۵۰	۰/۰۵	۱۳۴۰
اروپا	۰/۵	۲۹۵۰	۰/۴	۲۳۹۰	۰/۷	۳۶۸۰
اقیانوسیه	۲/۵	۶۲۰	۲/۱	۵۱۰	۱/۶	۳۹۰
جهان	۰/۴	۱۸۷۹۰	۰/۷	۳۳۹۰۰	۰/۴	۱۷۰۴۰

کل سطح زیر کشت جهانی خشخاش در سال ۲۰۱۴، ۳۱۰ هزار و ۸۹۱ هکتار بوده که بالاترین سطح کشت از سال ۱۹۹۸ است. افغانستان با کشت ۲۲۴ هزار هکتار، بیشترین مقدار کشت در جهان را داشته است، که از این میزان حدود ۶۴۰۰ تن تریاک یعنی معادل ۹۰ درصد تولید را به خود اختصاص داده است. تولید بالقوه هروئین از ۵۵۵ تن در سال ۲۰۱۳ به ۵۲۶ تن در سال ۲۰۱۴ رسیده و نسبت به سال ۲۰۰۷، که میزان آن ۶۸۶ تن بوده است کاهش را نشان می دهد. اکثریت تریاک و مرفین کشف و ضبط شده در اطراف مناطق کشت خشخاش (افغانستان و کشورهای همسایه) متمرکز شده، درحالی که کشف هروئین در منطقه وسیع تری انجام گرفته است. از سال ۲۰۰۲ افغانستان، ایران و پاکستان به طور مداوم بیش از ۹۰ درصد از مقدار کشف جهانی تریاک را به خود اختصاص داده اند، به نحوی که کشور جمهوری اسلامی ایران در سال ۲۰۱۳ مقدار ۴۳۶ تن تریاک را از قاچاقچیان کشف و ضبط کرده است (همان).

جدول شماره ۶. میزان کشت جهانی خشخاش (هکتار) (همان)

قاره	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴
افغانستان	۱۲۳۰۰۰	۱۲۳۰۰۰	۱۳۱۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۲۰۹۰۰۰	۲۲۴۰۰۰
پاکستان	۱۷۷۹	۱۷۲۱	۳۶۲	۳۸۲	۴۹۳	
لائوس	۱۹۰۰	۳۰۰۰	۴۱۰۰	۶۸۰۰	۳۹۰۰	۶۲۰۰
میانمار	۳۱۷۰۰	۳۸۱۰۰	۴۳۶۰۰	۵۱۰۰۰	۵۷۸۰۰	۵۷۶۰۰
کلمبیا	۳۵۶	۳۴۱	۳۳۸	۳۱۳	۲۹۸	
مکزیک	۱۹۵۰۰	۱۴۰۰۰	۱۲۰۰۰	۱۰۵۰۰		
سایر کشورها	۷۷۰۰	۱۰۵۰۰	۱۶۱۰۰	۱۱۹۰۰	۱۳۳۰۰	۱۱۸۰۰
جهان	۱۸۵۹۳۵	۱۹۰۶۶۲	۲۰۷۵۰۰	۲۳۴۸۹۵	۲۹۵۲۹۱	۳۱۰۸۹۱

جدول شماره ۷. میزان تولید جهانی بالقوه تریاک (تن) (همان)

قاره	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴
افغانستان	۴۰۰۰	۳۶۰۰	۵۸۰۰	۳۷۰۰	۵۵۰۰	۶۴۰۰
پاکستان	۴۴	۴۳	۹	۹	۱۲	
لائوس	۱۱	۱۸	۲۵	۴۱	۲۳	۹۲
میانمار	۳۳۰	۵۸۰	۶۱۰	۶۹۰	۸۷۰	۶۷۰
کلمبیا	۹	۸	۸	۸	۱۱	
مکزیک	۴۲۵	۳۰۰	۲۵۰	۱۷۵	۱۶۲	
سایر کشورها	۱۳۴	۱۸۱	۲۸۱	۲۰۸	۲۳۲	۲۰۷
جهان	۴۹۵۳	۴۷۳۰	۶۹۸۳	۴۸۳۱	۶۸۱۰	۷۵۵۴

جدول شماره ۸. میزان تولید جهانی بالقوه هروئین (تن) (همان)

	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴
مجموع تولید تریاک	۴۹۵۳	۴۷۳۰	۶۹۸۳	۴۸۳۱	۶۸۱۰	۷۵۵۴
تولید تریاک برای هروئین	۳۲۷۳	۳۰۰۲	۳۵۸۳	۲۹۸۱	۴۲۱۰	۵۱۵۴
تولید تریاک برای سایر موارد	۱۶۸۰	۱۷۲۸	۳۴۰۰	۱۸۵۰	۲۶۰۰	۲۴۰۰
مجموع تولید هروئین	۴۲۷	۳۸۳	۴۶۷	۳۷۷	۵۵۵	۵۲۶

جمهوری اسلامی ایران

تعداد کل معتادان در ایران طی سال ۹۳ حدود یک میلیون و ۳۲۵ هزار نفر تخمین زده شده است، البته آمار ارائه شده با آماری که دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد ارائه می‌دهد، تفاوت چشم‌گیری دارد. به گزارش سازمان ملل تعداد معتادان در ایران بین ۲ تا ۴ میلیون نفر متغیر است. در سال ۹۳ حدود ۵۵۶ تن انواع مواد مخدر و روان‌گردان‌ها در ایران از قاچاقچیان کشف و ضبط شده است، که این کشفیات عبارتند از:

۷۷/۸ درصد تریاک (معادل ۴۳۵ تن)، ۱۴/۶ درصد حشیش (معادل ۸۱/۵ تن)، هروئین ۲/۶ درصد (معادل ۱۴/۵ تن)، مرفین ۲/۰ درصد (معادل ۱۱ تن)، شیشه ۰/۷ درصد (معادل ۴ تن)، سایر مواد ۲/۳ درصد (معادل ۱۴/۵ تن) است. همچنین تعداد دستگیرشدگان قاچاقچی و معتاد به ترتیب ۲۷۱ هزار و ۴۷۶ نفر و ۸۲ هزار و ۵۰۷ نفر بوده است. این درحالی است که تعداد دستگیرشدگان سال ۹۲، ۲۳۵ هزار و ۸۹ نفر قاچاقچی و ۴۳ هزار و ۴۶۲ نفر معتاد بوده است (اهم اقدامات ستاد مبارزه با مواد مخدر طی سال‌های ۹۳-۹۲، ۱۳۹۳).

جدول شماره ۹. میزان کشفیات مواد مخدر و روان‌گردان‌ها در سال ۱۳۹۳ (همان)

مواد مخدر و روان‌گردان	مقدار کشف (تن)	درصد
تریاک	۴۳۴	۷۷/۸
حشیش	۸۱	۱۴/۶
هروئین	۱۴	۲/۶
مرفین	۱۱	۲/۰
شیشه	۳/۵	۰/۷
سایر مواد	۱۲/۵	۲/۳
مجموع	۵۵۶	۱۰۰

جدول شماره ۱۰. اقدامات حوزه مقابله با عرضه مواد مخدر و روان گردان‌ها در سال ۱۳۹۳ (همان)

آمار	اقدامات حوزه مقابله با عرضه
۲۳۱۴	انجام عملیات و درگیری مسلحانه
۲۹۷۱	انهدام باندهای مواد مخدر
۲۹۶	شناسایی و انهدام کارگاه‌های تولید روان گردان‌ها
۱۵۶۵۲	توقیف خودروها
۱۰۷۹	کشف و ضبط اسلحه
۳۵۴,۰۰۰	دستگیری متهمان جرایم مواد مخدر
۲۷۱۴۷۶	دستگیری قاچاقچیان مواد مخدر
۸۲۵۰۷	دستگیری معتادان

پیشگیری از جرایم سازمان یافته

پاسخ به جرایم سازمان یافته به ویژه با توجه به جنبه فراملی آن امری بسیار دشوار است و امروزه تقریباً همه کشورهای جهان را در برابر چالشی بزرگ و اساسی قرار داده است. شبکه اجرایی در سطح بین‌المللی دارای خلأهای اساسی است، بنابراین یک سیاست کارآمد باید مبتنی بر ایجاد هماهنگی در سطح بین‌المللی، در قانون‌گذاری و اجرای قوانین جهت مبارزه با این جرایم مورد توجه قرار گیرد. از این رو روح کلی و فلسفه وجودی کنوانسیون پالمو و پروتکل‌های الحاقی مبتنی بر «همکاری» میان دولت‌ها است. در ماده ۱ «مقصود از این کنوانسیون ارتقاء همکاری‌ها جهت پیشگیری و مبارزه مؤثر با جرایم سازمان یافته فراملی است».

برخورد با پدیده بزهکاری با سلاح کيفر، واکنشی توأم با موفقیت نبوده است. اصولاً مبارزه با معلول بدون توجه به علت، در نهایت اقدام مفید و نتیجه‌بخشی نخواهد بود. اقدامات پیشگیری برای جلوگیری از ارتکاب جرم، بهترین راهکاری است که می‌تواند جامعه را، اعم از جامعه داخلی یا بین‌المللی در مقابل پدیده مجرمانه مصون نگه دارد. ولی این راهکار، هیچ‌وقت با موفقیت صد درصد همراه نخواهد بود (نجفی توانا، ۱۳۹۰).

سه سطح پیشگیری در کنوانسیون پالمو ملحوظ شده است. تدوین کنندگان کنوانسیون،

پیشگیری را در اولویت قرار داده و ماده ۳۱ را به این موضوع اختصاص داده‌اند. در این ماده، تأسیس واحدها یا سرویس‌های کشف جرایم سازمان‌یافته و واحدهایی که می‌توانند قبل از ارتکاب جرم، نشانه‌هایی را شناسایی کنند و آن عمل را عقیم سازند، پیش‌بینی شده است. در خصوص مزایده و مناقصه، مقررات احتیاطی پیش‌بینی و توصیه شده است. در ماده ۳۱ همچنین به بازپروری و اصلاح مجرمان سازمان‌یافته نیز به‌عنوان سومین راهکار توجه شده است.

بدون تردید اگر اقدامات پیشگیرانه نتیجه‌بخش نباشد و جرمی به وقوع بپیوندد، اقدامات ردیابی یا شناسایی و کشف جرم انجام می‌شود و اگر اقدامات کشف جرم موفقیت‌آمیز بود باید اقدام به تعقیب جرایم و تحقیق و بازرجویی از مرتکبان پرداخت. در کنوانسیون پالمو مواد ۱۲، ۲۶ و ۲۷ به ردیابی و کشف جرایم و همچنین مواد ۱۹، ۲۰ و ۲۱ نیز به تحقیق و تعقیب جرایم اختصاص داده شده است (سلیمی، ۱۳۹۱).

در مورد پیشگیری این نکته را می‌توان اظهار داشت که پیشگیری از وقوع جرایم سازمان‌یافته، خصوصاً قاچاق مواد مخدر امری نیست که یک قوه یا نهاد بتواند متکفل آن باشد، بلکه مسئله‌ای چند وجهی است که مشارکت همه قوا، نهادها و آحاد جامعه را می‌طلبد. همچنین نبود آمار جنایی صحیح، فقدان سیاست جنایی مشارکتی، کمبود قوانین منقح و کارشناسی شده، کثرت متولیان پیشگیری از جرایم و موازی‌کاری، علل اصلی ناموفق بودن سیاست‌های پیشگیری از جرایم محسوب می‌شود.

مهم‌ترین اقدامات برای پیشگیری از قاچاق مواد مخدر عبارتند از: کاهش عرضه و تقاضا، کنترل مرزها و گمرکات، کشت جایگزین (تغییر الگوی کشت). منظور از کاهش عرضه، اقداماتی نظیر متوقف ساختن تولید، قاچاق و توزیع مواد مخدر است که دارای ماهیتی انتظامی-قضایی است. برنامه‌های کاهش تقاضا کلیه سطوح و حوزه‌های پیشگیری، از ناپسند نشان دادن مصرف اولیه تا کاهش عواقب منفی بهداشتی و اجتماعی سوء مصرف مواد مخدر را دربر می‌گیرد. برنامه‌های کاهش عرضه تلاش می‌کنند تا میزان مواد مخدر غیرمجاز در دسترس را کاهش دهند. برای به حداکثر رسانیدن کارآیی و اثربخشی آن‌ها،

بیشتر تلاش‌ها بر منابع مواد مخدر تأکید دارند نظیر سایت‌های کشت محصولات مواد مخدر، لابراتوارهای غیرمجاز، سازمان‌های قاچاق در سطوح منطقه‌ای، محلی، ملی و دلالان خیابانی. تلاش‌های کاهش تقاضا بدون کاهش عرضه غیرقانونی مواد موفق نخواهد بود، اگر مواد مخدر به‌سادگی قابل دسترس باشند، سوء‌مصرف کنندگان جدید مواد به زودی جایگزین قبلی‌ها می‌شوند. در عین حال حذف مواد از بازار هم به‌معنی حذف مشکل مواد مخدر نیست بلکه تنها تغییری به‌سمت داروها یا مواد مخدر دیگر است. در نتیجه بدون تلاش‌هایی در جهت کاهش تقاضای غیرقانونی مواد مخدر، عملکردهایی که به کاهش عرضه غیرقانونی می‌پردازند تنها به موفقیت‌هایی کوتاه‌مدت منجر خواهد شد (قدس، ۱۳۹۳).

هدف نهایی هر دو راهبرد کاهش عرضه و تقاضا یکی است، به حداقل رسانیدن یا از بین بردن مواد مخدر. اگر این هدف به‌دست آید، رشد اختلالات مصرف مواد مخدر و مشکلات سلامت و اجتماعی نیز کاهش خواهد یافت زیرا اگر مواد مخدری تولید و سپس قاچاق نشود، سوء‌مصرفی هم نخواهد بود. از آن جا که عرضه و تقاضای مواد مخدر به‌طور اجتناب‌ناپذیری به هم متصل هستند، برنامه‌هایی که هدفشان کاهش مشکل مواد مخدر است، باید یک‌پارچه شوند و به‌طور مکمل و دوجانبه به مرحله اجرایی برسند نه این که به‌طور جداگانه و یا به‌صورت فعالیت‌های رقابتی به کار روند (همان).

امنیت مرزی، به‌معنی جلوگیری از هرگونه اعمال خلاف قانون در طول مرزهای یک کشور و قانونی کردن تردد اشخاص و حمل و نقل کالا و حیوانات اهلی، با رعایت ضوابط قانونی از راه دروازه‌های مجاز مرزی است. پایدارترین و مهم‌ترین نقش مرز، کارکرد دفاعی - امنیتی آن یعنی ایجاد مانع در برابر حرکت انسان، کالا و تفکرات است. در این میان تلاش کشورها بر این است که تا جایی که ممکن باشد مرزهای آن‌ها جز بر برخی گذرگاه‌های توافق شده و مجاز غیرقابل نفوذ باشد تا به این وسیله حاکمیت آن‌ها بر سرزمین خود دچار خدشه نشود و امنیت کشور در ابعاد گوناگون سیاسی، اقتصادی و نظامی آسیب نبیند. ایجاد امنیت در مناطق مرزی ایجاد امنیت برای کل کشور است زیرا

در صورت بروز ناامنی در این مناطق، این معضل می‌تواند به کل کشور سرایت کند. مرز از مهم‌ترین عناصر مرتبط با امنیت داخلی به‌شمار می‌آید، موضوعی که در کشور همسایه یعنی افغانستان با بی‌ثباتی همراه بوده و این امر موجب بروز تهدیدات امنیتی و بروز رخدادهای ضدامنیتی متعدد در داخل کشور شده است و انسداد مرزهای شرقی کشور با توجه به موضوعات مختلف امنیتی از اولویت‌های خاصی برخوردار است. بنابراین انسداد مسیرهای تردد خودروها و وسایل نقلیه موتوری، نصب تجهیزات الکترونیکی، رادارها، دوربین‌ها، احداث خاکریزها، کانال‌ها و برجک‌ها به‌منظور انسداد کامل مرز براساس فازبندی‌های مختلف در حال اجرا است. (ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۹۱).

قاچاق و ترانزیت بین‌المللی مواد مخدر با مرزهای زمینی، هوایی و دریایی ارتباط مستقیم و تنگاتنگ دارد و قاچاقچیان علاوه بر نقل و انتقال مواد مخدر از طریق مرزهای غیرمجاز، مرزهای مجاز را نیز ترک نکرده، با شیوه‌های مختلف به قاچاق مواد مخدر پرداخته و محموله‌های قاچاق را از مرزها عبور می‌دهند. در این شرایط گمرک نقش مهم و کلیدی را ایفا می‌کند.^۱ گمرک با سابقه‌ترین و قدیمی‌ترین تشکیلات اداری کشور است و از طرفی به‌عنوان مرزبان اقتصادی، بازوی اجرای سیاست‌های تجارت خارجی کشور محسوب می‌شود. حضور فعال گمرک در مرزهای رسمی زمینی، هوایی و دریایی شامل گمرکات اجرایی کشور، بازارچه‌های مرزی، بنادر، فرودگاه‌ها، مناطق تجاری، مناطق ویژه اقتصادی، اسکله‌ها و گمرکات امانات پستی ابعاد وسیعی به حوزه فعالیت این سازمان بخشیده است (نشریه تخصصی امور گمرکی، ۱۳۹۱).

کشت جایگزین یک راهبرد کنترل مواد مخدر است که برای کاهش یا از بین بردن عرضه غیرمجاز مواد مشتق شده از گیاهان غیرقانونی کشت شده، به کار می‌رود. این مفهومی

۱. مرکز مبارزه با جرایم سازمان یافته گمرک اعلام کرده است مأموران گمرک جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۳، ۱۴۶ هزار و ۲۲۱ کیلوگرم انواع مواد مخدر و پیش‌ساز را کشف کرده‌اند که این مقدار نسبت به سال ۱۳۹۲، ۶۹۸ درصد افزایش داشته است. مجموع کل قرص‌های مخدر که طی سال ۱۳۹۳ در کل کشور کشف شده، حدود ۸۰ میلیون عدد قرص بوده است که از این میزان ۶۲ میلیون عدد توسط مأموران گمرک کشف و ضبط شده است. طی سه ماهه اول سال ۱۳۹۴، گمرک ۶۷ تن پیش‌ساز مواد مخدر را کشف کرده است.

است که به توسعه کشت یک پارچه مربوط می شود و در نواحی روستایی کشورهای در حال توسعه به کار رفته است، جایی که گیاهانی نظیر تریاک و بوته کوکا پرورش می یابند. تصمیم به کشت محصولات غیرمجاز، محصول عوامل متعددی است که از سطح خانگی شروع شده و تا سطح بین المللی ادامه دارد و عرضه و تقاضای جهانی مواد مخدر را دربر می گیرد. موفق ترین روش برای جلوگیری از فعالیت های پرورش دهندگان مواد مخدر، مجموعه ای از مشوق ها و بازدارنده ها است. بنابراین اجرای قانون و تهدید از طریق جریمه -ها با جنبه امرار معاش قانونی و همکاری اقتصادی مداوم همراه می شود که احتمالاً راه حل مناسبی خواهد بود (قدس، ۱۳۹۳).

نتیجه گیری

جرایم سازمان یافته از بنیادی ترین معضلاتی است که در قرن حاضر جامعه بین المللی با آن مواجه شده است. همان طور که بررسی شد در جرم شناسی تعاریف ارائه شده از جرایم سازمان یافته، از حیث قلمرو آن و هدف از ارتکاب و ساختار تشکیلات این جرم با یکدیگر متفاوت هستند و به دلیل همین تعاریف مختلف، کنوانسیون پالمو به تعریف گروه مجرمانه و مصادیق جرایم سازمان یافته اکتفا کرده و به تعریف جرم مزبور نپرداخته است که این امر موجب می شود تا دولت های عضو ملزم باشند، بدون هیچ گونه تغییری تعریف ارائه شده از سوی سازمان ملل متحد را بپذیرند و با تصویب قوانین مقتضی در حقوق داخلی خود، فعل و افعال مورد نظر کنوانسیون را مورد جرم انگاری قرار دهند.

هدف کنوانسیون پالمو، هماهنگ سازی نظام های کیفری دولت ها در مقابله با بعضی از مظاهر جرایم سازمان یافته است و کنوانسیون پیام نهایی خود را این می داند که دولت ها باید یک سلسله اقداماتی را در نظام تقنینی خود انجام دهند. این کنوانسیون حاوی یک سلسله توصیه ها، راهبردها و راهکارهایی است که برای دولت های عضو در زمینه چند جرم خاص مورد پیش بینی قرار داده است. یکی از این پیام ها و توصیه ها، جرم انگاری چند عمل خاص است که شامل الف. جرم انگاری مشارکت در یک گروه مجرمانه

سازمان یافته، ب. جرم‌انگاری تطهیر در آمد جرم، پ. جرم‌انگاری فساد مالی و ت. جرم‌انگاری اعمال و رفتاری که مانع اعمال عدالت کیفری یا اخلال در روند دادرسی می‌شود. در واقع فلسفه و مقصود این کنوانسیون به جریان انداختن فرآیند جرم‌انگاری در خصوص اعمالی است که در قوانین دولت‌ها هنوز جرم تلقی نشده است تا دولت‌های عضو با ایجاد نهادها و واحدهای خاص اداری و پلیسی در جهت کشف و شناسایی و تعقیب مجرمان اقدام کنند.

از نقاط قوت کنوانسیون آن است که در خصوص نوع و میزان مجازات‌ها، اختیار تعیین آن به‌طور کامل به خود دولت‌ها واگذار شده است و از سوی دیگر در مندرجات کنوانسیون و پروتکل‌های الحاقی آن، اجرای تعهدات منوط به مطابقت یا مغایرت نداشتن با حقوق داخلی دولت عضو مربوطه شده است، به عبارت دیگر در مواردی که اصول حقوقی دولتی در خصوص موضوعی متفاوت است، تعهد به‌طور قطعی و مطلق برای دولت‌ها ایجاد نشده است، بلکه هر یک از آن‌ها فقط ملزم هستند تا جایی که به اصول حقوق ملی آنان خللی وارد نشود، به آن تعهد عمل کنند.

گروه‌های مجرمانه سازمان یافته عموماً دارای تشکیلاتی ساختارمند هستند که حداقل دارای سه عضو، سلسله مراتب، یک رئیس، تقسیم کار و نظم شدید هستند که از یک تعداد قواعد و مقررات و قواعد عرفی نانوشته تبعیت می‌کنند و دارای روش و شیوه‌های مخصوص خود هستند که همراه با برنامه‌ریزی مرتکب جرم می‌شوند و دارای ضمانت اجراهای شدید و بی‌رحمانه هستند و برای نیل به اهداف خود ابتدا از طریق فساد مالی وارد شده و معمولاً در ارکان مختلف حکومتی و نهادهای عمومی نفوذ می‌کنند و در صورت شکست، از توسل به خشونت ترسی ندارند. هدف غایی این گروه‌ها، تحصیل منافع مالی است که در همین ماهیت سودجویانه جرایم سازمان یافته یکی از وجوه تمایز آن از سایر جرایم عادی است.

نگاهی گذرا به سیر تحول اقدامات بین‌المللی در راستای مهار و کاهش مصرف و قاچاق

مواد مخدر، مفاد کنوانسیون‌های بین‌المللی، نهادهای اصلی و فرعی تأسیس شده از سوی سازمان ملل متحد، تلاش و همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی کشورها، برنامه ملی مبارزه با مواد مخدر، همه بیانگر این واقعیت است که پدیده مواد مخدر، یکی از مسایل مهم قرن معاصر محسوب می‌شود و تمام کشورها با وجود تفاوت‌های قومی، فرهنگی، مذهبی و سیاسی با این معضل درگیر هستند. محور تلاش‌های بین‌المللی تا سال ۱۹۵۰ بر محدود کردن تولید و صادرات مواد مخدر در حد احتیاجات عمومی، نیازهای طبی و علمی بوده است. پس از آن اقدامات قابل توجهی در جهت هماهنگی، همکاری، ایجاد وحدت بین دولت‌ها و ملت‌ها در مبارزه مشترک علیه تولید، توزیع و مصرف غیرقانونی مواد مخدر و روان‌گردان‌ها صورت گرفته است که ماحصل این تلاش‌ها امضای سه کنوانسیون و یک پروتکل اصلاحی شامل: کنوانسیون واحد مواد مخدر، مصوب ۱۹۶۱ نیویورک و اصلاحی ۱۹۷۲، کنوانسیون مربوط به مواد روان‌گردان، مصوب ۱۹۷۱ وین، کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان، مصوب ۱۹۸۸ وین است.

از طرف دیگر مداومت و فراگیری قاچاق بین‌المللی مواد مخدر در رشد و گسترش سایر جرایم با اشکال نوین آن مؤثر بوده است. جرایمی چون تطهیر عواید ناشی از جرم (پول شویی)، قاچاق سلاح و مهمات، تروریسم، کلاهبرداری و آدم‌ربایی از جمله جرایمی هستند که توسط قاچاقچیان بین‌المللی مواد مخدر به وقوع پیوسته و حاکمیت برخی از کشورها را نیز با چالش‌های سیاسی و نظامی روبه‌رو ساخته است. افزون بر آن، پیشرفت علم و فناوری درحالی که شرایط بهتری را برای مقابله با این پدیده فراهم کرده است، به پیچیدگی و سازمان یافته شدن و استحصال گونه‌های مواد مخدر منجر شده است.

سازمان ملل متحد به منظور هماهنگ‌سازی تلاش‌های بین‌المللی مبارزه با قاچاق مواد مخدر، کمک به پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر در جهان و نظارت بر کنترل کشت، تولید و توزیع مواد مخدر با هدف مصرف دارویی در کشورها، پیگیری و نظارت بر

اجرای کنوانسیون‌ها و معاهدات بین‌المللی، نهادهایی را تأسیس کرده است که شامل نهادهای کنترل‌کننده اصلی و فرعی می‌شوند. نهادهای کنترل‌کننده اصلی عبارتند از: مجمع عمومی سازمان ملل متحد، هیئت بین‌المللی کنترل مواد مخدر، برنامه بین‌المللی کنترل مواد مخدر سازمان ملل متحد، دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، کمیسیون مواد مخدر سازمان ملل متحد. نهادهای کنترل‌کننده فرعی شامل: سازمان پلیس جنایی بین‌المللی (اینترپل)، سازمان بهداشت جهانی، سازمان جهانی گمرک، سازمان بین‌المللی کار، کمیسیون هوانوردی بین‌المللی و ...

برخورد با هر پدیده‌ای که محل نظم اجتماعی باشد نیازمند یک راهبرد منطقی و مبتنی بر شناخت کافی از آن موضوع و یافتن سازوکار مناسب جهت مقابله با آن است. مبارزه با پدیده شوم مواد مخدر در ایران نیز مستلزم اقدامی فراگیر و همه‌جانبه است. یکی از سازوکارهای مناسب برای مقابله با این پدیده شوم، مجهز بودن به قوانین کارا و مؤثر است. متأسفانه اولین واکنش غیرعلمی نسبت به پدیده‌های مجرمانه، به ظن برخی از مسئولان، اجرای مجازات‌های سنگین و برخورد شدید با موضوع است. در کشور ما تجربه نشان داده است که وضع مجازات‌های خشن راجع به جرایم مواد مخدر - به‌خصوص در مورد قاچاقچیان مواد مخدر - که به‌موجب آن شدیدترین مجازات‌ها نسبت به مرتکبان جرایم مواد مخدر اعمال شد، هرگز نتوانسته این جرایم را حتی تا مرز محدودیت کنترل کند. اگرچه، ضمانت اجرای پیش‌بینی شده در قوانین مربوط به جرایم مواد مخدر همواره از نظر شدت، سیر صعودی داشته است و دولت گاهی جهت تشدید مبارزه و ایجاد ترس و رعب بیشتر در مجرمان، کیفرها را شدت بخشیده، ولی نه تنها توفیقی حاصل نشده بلکه کاروان‌های کوچک قاچاق مواد مخدر به باندهای بزرگ بین‌المللی تبدیل شده‌اند و خرده‌فروشان مواد مخدر تهیدست به کاروان‌های کوچک قاچاق مواد مخدر.

آنچه نقش ایران را به‌عنوان یک بازیگر کلیدی در مبارزه با قاچاق مواد مخدر بیشتر می‌کند شامل این موارد است: هم‌جواری با بزرگ‌ترین کانون تولید مواد مخدر در جهان

یعنی افغانستان و پاکستان با طول ۱۸۴۵ کیلومتر مرز مشترک، بی ثباتی سیاسی در افغانستان و پاکستان و نبود یک دولت قوی در جهت برخورد با هزینه های زندگی، درصد بالای معتادان و بیماران ناشی از قاچاقچیان مواد مخدر، اهداف سیاسی بیگانگان در منطقه، جمعیت و وسعت زیاد جمهوری اسلامی ایران و جوان بودن درصد بالایی از جمعیت و در نتیجه آسیب پذیری بیشتر، نبود اشتغال و پایین بودن سطح درآمدها با توجه به درصد بالای سوء مصرف مواد مخدر در کشور، نگهداری آثار تاریخی کشور، جلوگیری از دست برد به آن ها توسط قاچاقچیان به مواد مخدر و غیره.

پیشنهاد می شود با توجه به این که ایران در اولین روز افتتاح کنوانسیون پالمو برای امضاء (۱۲ دسامبر ۲۰۰۰) آن را امضاء کرده است، همان طور که قبلا اشاره شد اکنون با گذشت ۱۵ سال، هنوز به کنوانسیون یاد شده ملحق نشده است، لذا باید هر چه سریع تر کنوانسیون را تصویب کند تا زمینه اجرای کنوانسیون و پروتکل های الحاقی آن در همکاری های بین المللی فراهم شود. همچنین امضای یادداشت های همکاری، قراردادهای منطقه ای و بین المللی مضاعف، برای مبارزه با جرایم سازمان یافته با کشورهای مختلف، به ویژه با کشورهای همسایه و کشورهای عضو اگو، گستردگی جرایم سازمان یافته و پیچیده بودن ساختار تشکیلاتی و فعالیت آن ها، توسعه فعالیت ها و به روز بودن امکانات پلیسی را می طلبد، بنابراین مبارزه با این جرایم، نیازمند آموزش های جدید و ابزار و فناوری های نوین است.

طبقه بندی و جداسازی متهمان و محکومان مواد مخدر از سایر زندانیان به جهت معتاد نشدن و وابسته نشدن سایر زندانیان به مواد مخدر و عدم یادگیری شیوه های مختلف قاچاق مواد مخدر از قاچاقچیان حرفه ای، انجام اقدامات مستمر و لازم جهت راه اندازی اردوگاه زندانیان مواد مخدر در اجرای ماده ۴۲ قانون مبارزه با مواد مخدر؛ افزایش روابط دیپلماتیک با نهادهای بین المللی از جمله اتحادیه اروپا و کشورهای همسایه برای جلب کمک های فرامرزی، فنی و مادی برای مقابله با قاچاق و ترانزیت مواد مخدر و همکاری

جهت مبارزه با مواد مخدر؛ با تعاملات بین‌المللی، سازمان ملل متحد با همکاری کشورهای قدرتمند، کشورهای همسایه شرقی را وادار به تغییر الگوی کشت و جایگزین کردن محصولات مجاز به جای کشت خشخاش و شاهدانه کنند. زیرا براساس گزارش جهانی مواد مخدر ۲۰۱۵، افغانستان در سال ۲۰۱۳ از مجموع ۷۵۵۴ تن تولید جهانی تریاک، بیش از ۶۴۰۰ تن معادل ۹۰ درصد تریاک جهان را تولید کرده است؛ شناسایی و احصای چالش‌ها و خلاءهای حقوقی و قانونی در عرصه مبارزه با قاچاق مواد مخدر با توجه به، به‌روز شدن فناوری‌های پیشرفته و تهدیدات نوظهور؛ حفر و ترمیم کانال‌های مرزی، احداث خاکریز، دیوارکشی و نصب سیم خاردار، کنترل بخشی از مرزها به‌وسیله تجهیزات الکترونیکی، استفاده از امکانات و تجهیزات استقراری در فرودگاه‌های بین‌المللی ایران و گمرکات با دستگاه‌های پیشرفته و کافی بادی اسکنر و ایکس‌ری و بهره‌گیری از سگ‌های موادیاب از دیگر پیشنهادها در این حوزه است.

منابع

- اسعدی، حسن (۱۳۸۶). *جرایم سازمان یافته فراملی*. چاپ اول، تهران: انتشارات میزان.
- *اهم اقدامات ستاد مبارزه با مواد مخدر طی سال‌های ۹۳-۹۲ به مناسبت پنجم تیرماه سال روز جهانی مبارزه با مواد مخدر*، برگرفته از وب‌گاه ستاد مبارزه با مواد مخدر به آدرس www.dchq.ir.
- باصری، علی‌اکبر (۱۳۸۶). *سیاست جنایی داخلی و بین‌المللی مواد مخدر*، چاپ اول، تهران: انتشارات خرسندی.
- *خلاصه گزارش هیئت بین‌المللی کنترل مواد مخدر ۲۰۱۲* (۱۳۹۰). ترجمه محمدرضا نبوتی، تهران: کمیته مستقل مبارزه با مواد مخدر.
- ستاد مبارزه با مواد مخدر (۱۳۹۱). *کتاب سال ۱۳۹۱ ستاد مبارزه با مواد مخدر*، چاپ اول، تهران: دبیرخانه ستاد مبارزه با مواد مخدر.
- سلیمی، صادق (۱۳۹۱). *جنایت سازمان یافته فراملی*، چاپ دوم، تهران: انتشارات جاودانه جنگل.
- قدس، حمید (۱۳۹۳). *کنترل بین‌المللی مواد در قرن ۲۱*، ترجمه نرگس باقری، چاپ اول، تهران: دفتر تحقیقات و آموزش ستاد مبارزه با مواد مخدر.

- مرتضوی، سعید (۱۳۸۸). *قاچاق مواد مخدر و روان گردان (سیاست جنایی ایران و فرانسه با اشاره به اسناد بین المللی)*، چاپ اول، تهران: انتشارات مجد.
- مرتضوی قهی، علی (۱۳۸۲). *قاچاق بین المللی مواد مخدر و حقوق بین الملل*، چاپ اول، تهران: دبیرخانه ستاد مبارزه با مواد مخدر.
- معظمی، شهلا (۱۳۸۷). *جرم سازمان یافته و راهکارهای جهانی مقابله با آن*، چاپ دوم، تهران: انتشارات دادگستر.
- میرمحمدصادقی، حسین (۱۳۹۲). *حقوق جزای بین الملل (مجموعه مقالات)*، چاپ چهارم، تهران: انتشارات میزان.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین؛ حبیب زاده، محمدجعفر؛ شمس ناتری، محمدابراهیم (۱۳۷۹). *جرم سازمان یافته در جرم شناسی و حقوق جزا*، فصلنامه مدرس، سال ۴، شماره ۴، ص ۷۵.
- نجفی توانا، علی (۱۳۹۰). *جرم شناسی*، چاپ دهم، تهران: انتشارات آموزش و سنجش.
- نشریه تخصصی امور گمرکی (۱۳۹۱). *گمرک پیشگام مبارزه با قاچاق مواد مخدر*، تهران: ویژه همایش مبارزه با مواد مخدر، گمرک جمهوری اسلامی ایران.
- Basel Institute on Governance, *Basel Aml Index 2015 Report* (2015), 1-5.
- Transparency International Corruption Perceptions Index, *The 2014 corruption perceptions index measures the perceived levels of public sector corruption in 175 countries and territories* (2014), 1-8.
- *United Nation Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto* (2000) palermo.
- United Nations Office on Drugs and Crime, *World Drug Report 2015* (2015), New York.